

Ročník 2014

SBÍRKA ZÁKONŮ

ČESKÁ REPUBLIKA

Částka 18

Rozeslána dne 21. března 2014

Cena Kč 53,-

O B S A H:

44. Nález Ústavního soudu ze dne 28. ledna 2014 sp. zn. Pl. ÚS 49/10 ve věci návrhu na zrušení § 153b odst. 1, 4 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
-

44**N Á L E Z****Ústavního soudu****Jménem republiky**

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 49/10 dne 28. ledna 2014 v plénu ve složení Stanislav Balík, Ludvík David, Jaroslav Fenyk, Jan Filip, Vlasta Formánková, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Jan Musil, Pavel Rychetský, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Kateřina Šimáčková (soudkyně zpravodajka), Milada Tomková, Jiří Zemánek a Michaela Židlická o návrhu Okresního soudu v Děčíně podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení § 153b odst. 1, 4 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení

takto:

I. Návrh se zamítá.

II. Výklad slova „může“ v § 153b odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, musí naplňovat účel právní úpravy rozsudku pro zmeškání a respektovat procesní rovnost účastníků řízení; to mimo jiné znamená přihlídnout k těmto principům i v případě posouzení podmínek pro doručení podle § 49 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Odůvodnění**I.****Vymezení věci**

1. Okresní soud v Děčíně nařídil na den 8. 10. 2010 jednání, ke kterému předvolal žalobce prostřednictvím jeho právního zástupce a žalovanou postupem pro doručování stanoveným § 45 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř.“).

2. K jednání Okresního soudu v Děčíně se dne 8. 10. 2010 dostavila pouze strana žalobce. Žalovaná se bez jakékoliv omluvy k jednání nedostavila. Právní zástupce žalobce proto v souladu s § 153b odst. 1 o. s. ř. navrhl vydání rozsudku pro zmeškání (dále též „kontumační rozsudek“). Předvolání k jednání bylo žalované doručeno podle § 49 odst. 4 o. s. ř. (tedy tzv. náhradním doručením či doručením fikcí).

3. Okresní soud v Děčíně však rozsudkem pro zmeškání nerozhodl, ačkoliv byly podle jeho názoru splněny všechny zákonem stanovené podmínky pro jeho vydání, neboť dospěl k závěru, že ustanovení § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř. jsou v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, a to konkrétně se

zásadou rovnosti účastníků řízení. Z tohoto důvodu Okresní soud v Děčíně přerušil řízení a předložil Ústavnímu soudu návrh podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“) na zrušení § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř.

4. Ústavnímu soudu byl návrh podaný podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř. doručen dne 16. 11. 2010.

II.

Argumentace navrhovatele

5. Podle navrhovatele je § 153b o. s. ř. (respektive jeho odstavce 1, 4 a 5) v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení, zakotvenou v čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“), čl. 6 odst. 1 a čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též „Evropská úmluva o lidských právech“ či jen „EÚLP“) a čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

6. Hlavním argumentem pro zrušení § 153b o. s. ř. je podle navrhovatele skutečnost, že rozsudek pro zmeškání lze vydat toliko ve prospěch žalobce, zatímco žalovaný této výsady nepožívá. To znamená, že pokud se za stejných podmínek k nařízenému jednání nedostaví žalobce, žalovaný soudu nemůže navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání s tím, že tvrzení žalovaného obsažená v jeho vyjádření k žalobě (nebo přednesená při jednání) o skutkových okolnostech týkající se sporu by se pokládala za nesporná. Strana žalobce je tak procesně zvýhodněna, aniž by toto zvýhodnění bylo straně žalované v řízení jakkoliv kompenzováno. Tím je podle navrhovatele žalovaný stavěn do podstatně nevýhodnější situace než žalobce, což je v rozporu se zásadou rovnosti účastníků [Okresní soud v Děčíně zde odkazuje na nálezy sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10. 2001 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.) a nálezy sp. zn. III. ÚS 202/03 ze dne 13. 11. 2003 (N 134/31 SbNU 193)].

7. Na podporu svého návrhu vznesl navrhovatel i historický argument. Podle něj je rozsudek pro zmeškání znovuzavedený v podobě § 153b o. s. ř. do českého právního řádu k 1. 9. 1993 v rozporu s tradičním pojetím kontumačního rozsudku na našem území. Již zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do dne 31. 12. 1947, (dále též jen „c. ř. s.“) znal institut kontumačního rozsudku (rozsudek v případech zmeškání), který však rovnost účastníků řízení respektoval, neboť kontumace hrozila oběma stranám. Konkrétně § 396 c. ř. s. stanovil, že: „Zmešká-li **žalobce nebo žalovaný** první rok, nutno pokládati přednes dostavivši se strany o skutkových okolnostech, týkající se předmětu sporu, za pravdivý, pokud není vyvrácen předloženými důkazy, a nutno na tomto základě na návrh strany, která se dostavila, rozhodnouti o žalobní žádosti rozsudkem pro zmeškání“ (důraz doplněn). Následující § 397 c. ř. s. pak zněl takto: „K písemným výkladům, zaslaným nad stranou, jež se nedostavila, neboť přihlíženo ...“.

8. Navrhovatel dále poukázal na rakouskou a německou úpravu rozsudku pro zmeškání. V Rakousku, ač mnohokrát novelizován, je stále účinný výše zmíněný civilní řád soudní z roku 1895, a to včetně úpravy rozsudku pro zmeškání (§ 396 až 403 ÖZPO). Úpravu zmeškání obou stran obsahuje i německý civilní řád procesní (Zivilprozessordnung, dále jen „ZPO“), a to v § 330 až 347; počítá se tedy jak se zmeškáním žalovaného (Säumnis des Beklagten, § 331 ZPO), jež je upraveno obdobně jako v českém o. s. ř., tak se zmeškáním žalobce (Säumnis des Klägers, § 330 ZPO). Zde je však oproti rakouské úpravě rozdíl v tom, že nedostaví-li se žalobce k jednání nebo nejedná-li ve věci (§ 333 ZPO), ač byl řádně předvolán, je jeho žaloba bez věcného přezkumu zamítnuta.

9. Ve svém návrhu označil navrhovatel jako napadená ustanovení toliko první, čtvrtý a pátý odstavec § 153b o. s. ř., neboť jen tyto tři odstavce jsou na jím projednávanou věc sp. zn. 22 C 128/2009 bezprostředně aplikovatelné a zároveň protiústavní. Navrhovatel tedy nenapadl druhý odstavec § 153b o. s. ř., ač i ten je podle něj protiústavní, neboť tento odstavec není na jím projednávanou věc bezpro-

středně aplikovatelný, tak jak podmínku „bezprostřední aplikovatelnosti“ ve smyslu čl. 95 odst. 2 Ústavy vykládá Ústavní soud [navrhovatel zde odkázal na usnesení sp. zn. Pl. ÚS 39/2000 ze dne 23. 10. 2000 (U 39/20 SbNU 353) a usnesení sp. zn. Pl. ÚS 20/02 ze dne 28. 11. 2002 (U 42/28 SbNU 477)]. Pokud jde o třetí odstavec § 153b o. s. ř., je navrhovatel toho názoru, že tento odstavec je ústavně konformní.

III.

Vyjádření Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky

10. Ústavní soud podle ustanovení § 42 odst. 4 a § 69 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal předmětný návrh na zrušení napadených ustanovení Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu České republiky. V souladu s bodem 3 sdělení Ústavního soudu publikovaného pod č. 469/2012 Sb. Ústavní soud nevyzýval k vyjádření vládu České republiky ani veřejného ochránce práv ve smyslu § 69 odst. 2 a 3 zákona o Ústavním soudu.

III/a

Vyjádření Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

11. Poslanecká sněmovna ve svém vyjádření ze dne 30. 6. 2011, podepsaném předsedkyní Miroslavou Němcovou, zrekapitulovala proces přijetí zákona č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, jenž zavedl do českého právního řádu rozsudek pro zmeškání, a jeho tří novelizací. Poukázala přitom zejména na důvodovou zprávu k zákonu č. 171/1993 Sb., podle níž tehdejší zákonodárce dal při koncipování rozsudku pro zmeškání přednost řešení používanému na Slovensku (jež mělo oporu v uherském právu), které připouští vydání rozsudku pro zmeškání jen v případě, kdy první jednání zmešká žalovaný. Tehdejší zákonodárce to odůvodňoval tím, že připuštění rozsudku pro zmeškání žalobce i žalovaného by vytvářelo nerovné postavení účastníků, neboť zmešká-li žalovaný jednání, je mu z předem doručené žaloby znám nejen předmět řízení, ale i argumentace žalobce a to, jaké důkazy nabízí soudu k prokázání svých tvrzení. Pokud by byl připuštěn rozsudek pro zmeškání žalobce, zmeškala by strana, která stanovisko žalovaného předem nezná a neměla možnost reagovat na tvrzení, které žalovaný teprve při jednání přednese. Krom toho důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb. v souvislosti s § 153b o. s. ř. zdůrazňovala, že i za předpokladu, že se řádně obeslaný žalovaný k prvnímu jednání nedostaví a žalobce navrhne soudu, aby rozhodl rozsudkem pro zmeškání, nemusí soud tomuto návrhu vyhovět.

12. Dále Poslanecká sněmovna uvedla, že jako zákonodárny sbor jednala v přesvědčení, že přijaté zákony jsou v souladu s Ústavou a naším právním řádem, nicméně je na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř. Poslanecká sněmovna rovněž vyslovila souhlas s upuštěním od ústního jednání.

III/b

Vyjádření Senátu Parlamentu České republiky

13. Senát ve svém vyjádření ze dne 27. 6. 2011, podepsaném předsedou Milanem Štěchem, konstatoval, že Senát byl ustaven v listopadu 1996, a tudíž se k zákonu č. 171/1993 Sb., jenž zavedl do českého právního řádu rozsudek pro zmeškání, nemohl vyjádřit. Od té doby byl § 153b o. s. ř. sice třikrát novelizován, nicméně základní princip zůstal nezměněn a k problematice naznačené v podání Okresního soudu v Děčíně se Senát v rámci schvalování shora zmíněných tří novelizací § 153b o. s. ř. nevyjadřoval. Podle Senátu je tedy zcela na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost napadeného § 153b o. s. ř. v odstavcích 1, 4 a 5. Senát rovněž vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání.

IV.

Dikce napadeného právního předpisu

14. Ustanovení § 153b o. s. ř. zní takto (odstavce navrhovatelem výslovně napadené jsou zvýrazněny tučně):

„§ 153b

(1) Zmešká-li žalovaný, kterému byly řádně doručeny do jeho vlastních rukou (§ 49) žaloba a předvolání k jednání nejméně deset dnů přede dnem, kdy se jednání má konat, a který byl o následcích nedostavení se poučen, bez důvodné a včasné omluvy první jednání, které se ve věci konalo, a navrhne-li to žalobce, který se dostavil k jednání, pokládají se tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech, týkající se sporu, za nesporná a na tomto základě může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání.

(2) Je-li v jedné věci několik žalovaných, kteří mají takové společné povinnosti, že se rozsudek musí vztahovat na všechny (§ 91 odst. 2), lze rozhodnout rozsudkem pro zmeškání jen tehdy, nedostaví-li se k jednání všichni řádně obeslaní žalovaní.

(3) Rozsudek pro zmeškání nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2), nebo došlo-li by takovým rozsudkem ke vzniku, změně nebo zrušení právního poměru mezi účastníky.

(4) Zmešká-li žalovaný z omluvitelných důvodů první jednání ve věci, při němž byl vynesен rozsudek pro zmeškání, soud na návrh žalovaného tento rozsudek usnesením zruší a nařídí jednání. Takový návrh může účastník podat nejpozději do dne právní moci rozsudku pro zmeškání.

(5) Pokud žalovaný kromě návrhu na zrušení rozsudku soudu prvního stupně z důvodů podle odstavce 4 podal proti rozsudku i odvolání a návrhu na zrušení rozsudku bylo pravomocným usnesením vyhověno, k odvolání se nepřihlíží.“

15. Jak bylo zmíněno výše, navrhovatel napadá toliko odstavce 1, 4 a 5 ustanovení § 153b o. s. ř., a to s odůvodněním, že pouze tyto tři odstavce § 153b o. s. ř. jsou bezprostředně aplikovatelné na věc jím vedenou pod sp. zn. 22 C 128/2009 a zároveň protiústavní (blíže viz bod 9).

16. Ústavní soud vycházel ze znění ustanovení § 153b o. s. ř. i ustanovení § 49 odst. 4 o. s. ř. (upravujícího tzv. náhradní doručení či fikci doručení), tak jak byla zavedena zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, neboť tímto zákonem č. 7/2009 Sb. s účinností od 1. 7. 2009 byla předmětná ustanovení novelizována naposledy a doposud platí v nezměněném znění. Jedná se o totožné znění platné jak v době podání návrhu okresním soudem, tak v době rozhodování Ústavního soudu.

V.

Posouzení příslušnosti Ústavního soudu k projednání podaného návrhu
a aktivní legitimace navrhovatele

17. Ústavní soud si musel nejprve zodpovědět otázku, zda mu přísluší meritorně projednávat podaný návrh. Podmínky aktivní legitimace v řízení o konkrétní kontrole norem Ústavní soud shrnul v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 37/10 ze dne 18. 12. 2012 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>):

„16. Předtím, než Ústavní soud přistoupí k věcnému posouzení návrhu dle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, je povinen zkoumat, zda splňuje všechny zákonem požadované náležitosti a zda jsou vůbec dány podmínky jeho projednání stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Podle ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení je oprávněn podat též soud v souvislosti se svou rozhodovací činností podle čl. 95 odst. 2 Ústavy. Podle čl. 95 odst. 2 Ústavy platí, že dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu.

17. Ústavní soud se nejprve musí zabývat otázkou, zda byla naplněna podmínka stanovená v článku 95 odst. 2 Ústavy, tj. zda navrhovatelem tvrzený rozpor s ústavním pořádkem se týká zákona, jehož má být použito při řešení věci zahájené před Krajským soudem v Hradci Králové, neboť dospěl-li by k závěru, že by tato podmínka naplněna nebyla, nebyl by navrhovatel k jeho podání aktivně legitimován, resp. návrh byl podán „někým zjevně neoprávněným“, jak normuje ustanovení § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu.

18. Ve smyslu závěrů usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 39/2000 ze dne 23. 10. 2000 [usnesení sp. zn. Pl. ÚS 39/2000 ze dne 23. 10. 2000 (U 39/20 SbNU 353), dostupné na <http://nalus.usoud.cz>] je podmínka návrhového oprávnění soudu vyslovená v čl. 95 odst. 2 Ústavy, aby požadavek zrušení zákona směřoval proti tomu, „jehož má být při řešení věci použito“, splněna, „jedná-li se o zákon, resp. jeho jednotlivé ustanovení, jehož aplikace má být bezprostřední ...“, případně „je nezbytná jeho nevyhnutelná aplikace, a nikoli jen hypotetické použití, resp. jiné širší souvislosti ...“ [srov. též nález sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. 2. 2006 (N 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]. Z účelu a smyslu (konkrétní) kontroly ústavnosti právních norem pak plyne, že zákon, „jehož má být při řešení věci použito“, je pouze ten (resp. jeho ustanovení), jenž překáží tomu, aby bylo dosaženo žádoucího (ústavně konformního) výsledku; nebyl-li by pak odstraněn, byl by výsledek před ním probíhajícího řízení jiný.

19. Je na navrhovateli, aby jednak snesl adekvátní argumentaci, že napadený zákon (jeho jednotlivé ustanovení) je v rozporu s ústavním pořádkem (což navrhovatel učinil), ale zároveň poukázal a prokázal, že aplikace napadeného ustanovení je nevyhnutelná a jen zrušení napadeného ustanovení bude mít za následek dosažení žádoucího ústavně konformního výsledku; předpokladem takového tvrzení je i dostatečně vyjasněný skutkový stav. Naposled zmíněný požadavek však naplněn nebyl.

20. Mimo výše uvedené, na obecném soudu, který navrhuje zrušení zákona (jeho ustanovení), spočívá dále povinnost napadené ustanovení, jež má být v řízení před ním aplikováno, vyložit, a to interpretací primárně ústavně konformní; Ústavní soud dovodil, že není dán důvod ke zrušení takového ustanovení, je-li možný – případně mezi jinými – i výklad, jenž tomuto požadavku (tj. ústavně konformnímu výkladu) vyhovuje [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 48/95 ze dne 26. 3. 1996 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. 2. 2006 (N 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.), vše dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]. Okolnost, že by v posuzované věci byl takový ústavně konformní výklad k dispozici, by pak implikoval eventualitu posouzení návrhu jako „zjevně neopodstatněného“, jak je tato kvalifikace vyjádřena v ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.“

Uvedené principy judikovalo plénium Ústavního soudu i v řadě dalších usnesení (např. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 23/08 ze dne 14. 8. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 34/11 ze dne 3. 4. 2012 a sp. zn. Pl. ÚS 30/09 ze dne 2. 4. 2013), a lze je tudíž považovat za součást ustálené judikatury Ústavního soudu.

18. V projednávané věci podal návrh na zrušení § 153b občanského soudního řádu obecný soud v situaci, kdy se žalovaná nedostavila k prvnímu jednání a žalobce v reakci na to navrhl vydání rozsudku pro zmeškání. Otázka, na níž musí Ústavní soud nyní odpovědět, tedy zní, zda z hlediska zásady rovnosti účastníků řízení může soudce obecného soudu svůj návrh podle čl. 95 odst. 2 Ústavy relevantně učinit (1) pouze v případě, kdy se jednání nezúčastní žalobce a žalovaný namítne, že zatímco jeho neúčast mohla být důvodem vydání rozsudku pro zmeškání, soud nemůže obdobně procesně jednoduše reagovat i na neúčast žalobce (tato situace ve věci projednávané Okresním soudem v Děčíně nenastala), nebo (2) i v případě, kdy se k prvnímu jednání dostaví toliko žalobce, který následně navrhne vydání daného rozsudku (jak se stalo ve věci projednávané Okresním soudem v Děčíně). Pouze u první situace je zjevné, že případné zrušení napadeného ustanovení (za předpokladu jeho rozpornosti s principem rovnosti účastníků řízení) by otevíralo cestu k přijetí takové právní úpravy, jejímž výsledkem by byla možnost jak žalobce, tak žalovaného dosáhnout vydání kontumačního rozsudku. Cílem rovnosti účastníků však není vytvoření možnosti vydání kontumačního rozsudku ve prospěch obou stran sporu – zásada rovnosti účastníků by naopak byla naplněna i tehdy, pokud by zákonodárce neu-

možnil dosáhnout vydání kontumačního rozsudku ani jedné ze stran. Stejně tak by byla zásada rovnosti účastníků naplněna i v situaci, kdy by zákonodárce zakotvil pro případ nedostavení se jedné ze stran k jednání jinou sankci než kontumační rozsudek ve prospěch dostavivší se druhé strany. Rovnost účastníků řízení je tedy neutrální k tomu, v čem si jsou strany rovny, a řeší toliko, zda si jsou rovny. Jinak řečeno, je na zákonodárci, zda umožní vydávání kontumačního rozsudku či nikoliv. Pokud jej však zakotví, musí kontumační rozsudek splňovat podmínky plynoucí ze zásady rovnosti účastníků; pokud by tomu tak nebylo, Ústavní soud je nadán pravomocí takovou úpravu kontumačního rozsudku zrušit a znovuotevřít prostor pro zákonodárce, aby se rozhodl, zda zakotví kontumační rozsudek splňující požadavek rovnosti účastníků řízení nebo se jej rozhodne znovu nezakotvit či zda zvolí zcela jiné, alternativní řešení [např. hrazení nákladů zmařeného jednání nedostavivší se stranou nebo povinnost soudce (v případě doručení fikcí) rozhodnout podle stavu spisu ke dni takto zmařeného jednání].

19. Ústavní soud dále podotýká, že v obou výše naznačených případech postavení účastníků řízení nelze považovat za rovnocenné – v prvním případě proto, že žalovaný nemá k dispozici stejný procesní prostředek jako žalobce (žalovaný nemůže dělat to, co žalobce); v druhém případě proto, že žalobce má k dispozici procesní prostředek, který žalovaný k dispozici nemá (žalobce může dělat to, co žalovaný nemůže). V obou případech je použito § 153b odst. 1 o. s. ř., v obou případech jde o bezprostřední aplikaci tohoto ustanovení (tj. jeho aplikace je nevyhnutelná a nikoliv jen hypotetická) a jen zrušení napadeného ustanovení či ústavně konformní výklad vyrovňavající postavení obou procesních stran by vedly k dosažení žádoucího ústavně konformního výsledku, neboť v opačném případě by byl Okresní soud v Děčíně povinen vynést kontumační rozsudek, který však lze vynést pouze ve prospěch žalobce (viz body 18–20 usnesení sp. zn. Pl. ÚS 37/10 ze dne 18. 12. 2012 citovaného výše).

20. Ústavní soud pak při posuzování aktivní legitimace obecného soudu k podání návrhu na zrušení zákona či jeho ustanovení vycházel z čl. 95 odst. 2 Ústavy, který stanoví, že dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu, a z § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, který zakotvuje oprávnění soudu podat návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení v souvislosti se svou rozhodovací činností. V nyní posuzovaném případě je nesporné, že použití napadeného ustanovení o. s. ř. žalobce navrhl a soud se jeho použitím v konkrétním případě tedy musel zabývat. Účelem oprávnění a současně i povinnosti obecného soudu předložit Ústavnímu soudu používaný zákon, dojde-li soud k závěru, že onen zákon je v rozporu s ústavním pořádkem, je zachování zásady vnitřní jednoty a bezrozpornosti právního řádu. Jak zdůrazňuje i komentářová literatura, „[v] případě závěru o rozporu zákona s ústavním pořádkem tudíž obecný soud řízení ve věci přerušit musí a má procesní povinnost věc (jako návrh na zrušení zákona) předložit Ústavnímu soudu“ (srov. Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. 2. přepracované a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 365). Pokud tedy existuje pochybnost o ústavnosti ustanovení zákona a zároveň obecný soud tuto pochybnost ani nerozptýlí zvažováním jednotlivých výkladových alternativ ani věc nepředloží k rozhodnutí Ústavnímu soudu, poruší čl. 1 odst. 1, eventuálně čl. 95 odst. 2 Ústavy. Naopak Ústavní soud by odmítnutím poskytnout obecnému soudu pomoc svým rozhodnutím o ústavnosti či protiústavnosti aplikovatelného zákona porušil své povinnosti plynoucí z citovaného čl. 95 odst. 2 i z čl. 83 Ústavy. Ostatně přílišná uzavřenost a exkluzivita ústavního soudnictví by mohla být kontraproduktivní, neboť by omezila možnosti „ústavního kultivování obecných soudů“ (srov. Kühn, Z. Aplikace práva soudcem v éře středoevropského komunismu a transformace. Analýza příčin postkomunistické právní krize. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 146; k tomu více též Wagnerová, E. a kol. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 246 a 247).

21. Na základě těchto úvah dospěl Ústavní soud k závěru, že podaný návrh umožňuje posoudit ústavnost stávající úpravy rozsudku pro zmeškání zakotvené v § 153b o. s. ř. z hlediska rovnosti účastníků řízení jak za situace, kdy se k prvnímu jednání dostaví pouze žalovaný, který nemá možnost navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání, tak za situace, kdy se k prvnímu jednání dostaví toliko žalobce, který následně navrhne vydání takového rozsudku (jako tomu bylo i ve věci před Okresním soudem v Děčíně). V obou případech by pak Ústavní soud – pokud by shledal úpravu kontumačního rozsudku v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení – musel napadené ustanovení zrušit. Ústavní soud totiž sám za žádných okolností nemůže „dorovnat“ procesní práva žalovaného na úroveň žalobce

a judikatorně zakotvit právo žalovaného navrhopat vydání rozsudku pro zmeškání v neprospěch nedostavivšího se žalobce, neboť není pozitivním zákonodárcem. Jedinou cestou, jak dosáhnout ústavně konformní úpravy kontumačního rozsudku by tedy bylo jeho zrušení a znovuotevření prostoru pro úpravu zákonodárce či ústavně konformní výklad vyrovnávající postavení obou procesních stran. Jak však bylo zdůrazněno výše, taková úprava by nutně nemusela vyžadovat zakotvení možnosti dosáhnout kontumačního rozsudku pro obě strany; takové řešení je pouze jednou z alternativ (viz bod 18 tohoto nálezu *in fine*).

22. Ze shora uvedeného plyne, že návrh Okresního soudu v Děčíně splňuje všechny požadavky stanovené čl. 95 odst. 2 Ústavy, včetně požadavku aktivní legitimace navrhovatele pro řízení o kontrole norem.

VI.

Ústavní konformita legislativního procesu přijetí napadených ustanovení

23. Ústavní soud konstatoval, že zákon č. 171/1993 Sb., kterým byl do občanského soudního řádu zakotven institut rozsudku pro zmeškání, byl přijat a vydán v mezích ústavně stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

VII.

Obsahový soulad napadených zákonných ustanovení s ústavním pořádkem

24. Dříve, než Ústavní soud přistoupil k meritornímu posouzení, musel se vypořádat s rozsahem návrhu. Navrhovatel napadl toliko § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř. a výslovně uvedl, že naopak nenapadá druhý a třetí odstavec téhož ustanovení. Druhý odstavec totiž podle navrhovatele není v jím projednávané věci bezprostředně aplikovatelný a třetí odstavec navrhovatel považuje za ústavně konformní.

25. Ústavní soud je však toho názoru, že § 153b o. s. ř., zakotvující úpravu rozsudku pro zmeškání, tvoří koherentní a vnitřně natolik propojený celek, že jej nelze rozdělit na jednotlivé komponenty a přezkoumat souladnost s ústavním pořádkem toliko u některých z nich (tj. odstavců prvního, čtvrtého a pátého). To platí tím spíše, že je napaden první odstavec § 153b o. s. ř., který je pro určení podmínek aplikace rozsudku pro zmeškání zcela klíčový. Pokud by Ústavní soud akceptoval rozsah návrhu, jak jej vymezil navrhovatel, a případně tomuto návrhu vyhověl, zůstal by pak v občanském soudním řádu „pahýl“ ve formě druhého a třetího odstavce § 153b o. s. ř., který by nedával sám o sobě žádný smysl. Samostatně stojící druhý odstavec (bez zrušeného prvního odstavce) by dokonce žalovaného stavěl do ještě nevýhodnější pozice než stávající úprava, neboť po derogaci § 153b odst. 1 o. s. ř. by, striktně vzato, nebylo nutné pro vydání rozsudku pro zmeškání splnit podmínku řádného doručení žaloby a předvolání do vlastních rukou podle § 49 o. s. ř. nejméně deset dnů předem ani podmínku řádného poučení žalovaného o následcích nedostavení se a žalovaný by neměl možnost předejít vydání rozsudku pro zmeškání svou omluvou z nařízeného jednání. Z tohoto důvodu považuje Ústavní soud za nezbytné posoudit ústavnost celého § 153b o. s. ř., a nikoliv pouze jeho prvního, čtvrtého a pátého odstavce [srov. *mutatis mutandis* nálezy sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.), bod 35].

VII/a

Obecné principy

26. Navrhovatel shledává § 153b o. s. ř. v rozporu s čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1 a čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a s čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

27. Ustanovení článku 96 odst. 1 Ústavy České republiky stanoví, že „[v]šichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva“. Ustanovení článku 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod obsahuje podobnou formulaci: „Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.“ Ustanovení článku 6 odst. 1 EÚLP výslovně rovnost účastníků řízení nezmiňuje, nicméně Evropský soud pro lidská práva (dále též „ESLP“) ve své judikatuře konstatoval, že princip rovnosti zbraní je součástí práva na spravedlivé projednání věci (srov. Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 737–740; a Molek, P. Právo na spravedlivý proces. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 236–253). Ustanovení článku 14 EÚLP pak zakotvuje akcesorický zákaz diskriminace. Konečně čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech stanoví, že „[v]šechny osoby jsou si před soudem rovný“.

28. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně konstatoval, že zásada rovnosti účastníků řízení je součástí práva na spravedlivý proces v širším slova smyslu. Zásadou rovnosti účastníků přitom Ústavní soud rozumí „rovnost zbraní, resp. rovnost příležitostí“ [nález sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10. 2001 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.)]. To znamená, že každé procesní straně by měla být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana [nález sp. zn. III. ÚS 202/03 ze dne 13. 11. 2003 (N 134/31 SbNU 193)].

29. V podobném duchu Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že zásada rovnosti zbraní je jedním z prvků širšího konceptu spravedlivého procesu; přičemž rovností zbraní ESLP rozumí požadavek, aby každá ze stran řízení mohla obhajovat svou věc za podmínek, které ji z pohledu řízení jako celku podstatným způsobem neznevýhodňují vzhledem k protistraně (rozsudek ve věci Nideröst-Huber proti Švýcarsku ze dne 18. 2. 1997 č. 18990/91, § 23). To platí pro civilní řízení (srov. právě citovaný rozsudek ve věci Nideröst-Huber proti Švýcarsku, § 23; či rozsudek ve věci Foucher proti Francii ze dne 18. 3. 1997 č. 22209/93, § 34) i trestní řízení (srov. rozsudek ve věci Brandstetter proti Rakousku ze dne 28. 8. 1991 č. 11170/84 a další, § 66; rozsudek ve věci Zahirović proti Chorvatsku ze dne 25. 4. 2013 č. 58590/11, § 42). Cílem zásady rovnosti zbraní je pak dosažení „spravedlivé rovnováhy“ mezi stranami sporu (rozsudek ve věci Dombo Beheer B. V. proti Nizozemsku ze dne 27. 10. 1993 č. 14448/88, § 33).

30. Zásada rovnosti účastníků ale podle Ústavního soudu není absolutní. Procesní rovnost nelze vykládat tak, že by zákonodárce nemohl stanovit rozdílný rozsah procesních práv a povinností u různých druhů řízení; musí však respektovat stejný rozsah procesních práv a povinností v řízeních se shodným předmětem řízení [nález sp. zn. III. ÚS 202/03 ze dne 13. 11. 2003 (N 134/31 SbNU 193), nález sp. zn. II. ÚS 657/05 ze dne 21. 8. 2008 (N 146/50 SbNU 291) či nález sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.)]. Ústavní soud si je taktéž vědom, že absolutní rovnosti účastníků řízení v širším slova smyslu ani nelze dosáhnout. Tak některé úkony, kterými disponuje žalobce s předmětem řízení v civilním sporném procesu, jako je například zpětvzetí žaloby, žalovaný z povahy věci činit nemůže. Naopak soudní poplatek je povinen zásadně zaplatit toliko žalobce, a nikoliv žalovaný (na obecnosti tohoto pravidla nic nemění ani výjimky uvedené v § 2 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, které jsou formulovány velmi úzce).

31. Ostatně ani Evropský soud pro lidská práva není toho názoru, že obě strany sporu se musejí nacházet v úplně identickém postavení, a to ani v trestním řízení (viz např. rozhodnutí Oyston proti Spojenému království ze dne 22. 1. 2002 č. 42011/98) ani v civilním řízení (srov. rozsudek ve věci Kenedy proti Spojenému království ze dne 18. 5. 2010 č. 26839/05, § 184 *in fine*; či rozsudek ve věci Batsanina proti Rusku ze dne 26. 5. 2009 č. 3932/02, § 27). Evropský soud pro lidská práva tak například akceptoval rozdílné lhůty k výkonu některých procesních úkonů u jednotlivých stran řízení, jestliže takový rozdíl neměl žádný vliv na postavení stěžovatele (viz např. rozhodnutí ve věci Guigue a SGEN-CFDT proti Francii ze dne 6. 1. 2004 č. 59821/00; rozsudek ve věci Ewert proti Lucembursku ze dne 22. 7. 2010 č. 49375/07, § 98), osvobození od soudního poplatku pouze pro jednu ze stran (částečné rozhodnutí ve věci Gouveia Gomes Fernandes a Freitas e Costa proti Portugalsku ze dne

26. 5. 2009 č. 1529/08) či zahájení civilního řízení prokurátorem v zájmu protistrany (shora citovaný rozsudek ve věci Batsanina proti Rusku, § 25–28).

32. Lze tedy shrnout, že Ústavní soud ani Evropský soud pro lidská práva nevyžadují absolutní rovnost mezi účastníky řízení. Toto právo je tedy právem omezitelným, neboť odlišné zacházení s účastníky řízení je za určitých okolností (k tomu viz níže) ústavně konformní, respektive souladné s Evropskou úmluvou o lidských právech.

33. Navrhovatel shledává rozsudek pro zmeškání protiústavním rovněž pro porušení čl. 14 EÚLP, který zakotvuje akcesorický zákaz diskriminace. Ústavní soud v této souvislosti konstatuje, že zásada rovnosti účastníků řízení zakotvená v čl. 37 odst. 3 Listiny představuje samostatně stojící základní právo, u něhož není třeba rozlišovat mezi akcesoritou a neakcesoritou rovnosti zbraní vůči obecnému zakazu diskriminace. Spojitost mezi rovností zbraní a zákazem diskriminace nicméně existuje. Ústavní soud je toho názoru, že zásada rovnosti účastníků řízení je *lex specialis* vůči zakazu diskriminace, a tudíž lze i na tuto zásadu aplikovat, po patřičné modifikaci odpovídající specifikům postulátu rovnosti v soudním řízení, test přímé diskriminace. Jak uvedl Ústavní soud již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 37/04 ze dne 26. 4. 2006 (N 92/41 SbNU 173; 419/2006 Sb.):

„60. Právo na spravedlivé projednání věci nelze oddělit od obecného požadavku rovnosti a nediskriminace. V tomto kontextu však jde o takový význam rovnosti, jenž se týká rovnosti účastníků v řízení před soudem, nacházejících se v různých, proti sobě stojících, procesních postaveních, obvykle označované jako ‚rovnost zbraní‘ ... V praktickém životě zpravidla nepůjde o absolutní, matematickou rovnost; jde o pojem relativní, zejména v tom smyslu, že nemůže zcela setřít rozdíl v procesním a zejména faktickém postavení stran vyplývající z jejich rozdílných možností. Toto nerovné postavení může být do určité míry kompenzováno dodatečnými zárukami pro slabší stranu, tzv. favor defensionis, jejímž projevem je např. úprava důkazního břemene ...“.

34. Test přímé diskriminace se skládá z následujících kroků, které lze vyjádřit formou otázek: (1) jde o srovnatelného jednotlivce nebo skupiny?; (2) je s nimi nakládáno odlišně na základě některého ze zakázaných důvodů?; (3) je odlišné zacházení stěžovateli k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra)?; (4) je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, tj. (a) sleduje legitimní zájem a (b) je přiměřené? [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 53/04 ze dne 16. 10. 2007 (N 160/47 SbNU 111; 341/2007 Sb.), bod 29; nález sp. zn. II. ÚS 1609/08 ze dne 30. 4. 2009 (N 105/53 SbNU 313); nález sp. zn. Pl. ÚS 4/07 ze dne 1. 12. 2009 (N 249/55 SbNU 397; 10/2010 Sb.); rozsudek velkého senátu ESLP ve věci D. H. proti České republice ze dne 13. 11. 2007 č. 57325/00, § 175; rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Carson proti Spojenému království ze dne 16. 3. 2010 č. 42184/05, § 61; Wagnerová, E. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101; či Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1214]. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva k zakazu diskriminace pak rovněž plyne, že ospravedlnitelnost odlišného zacházení se odvíjí i od důvodu tohoto odlišného zacházení. Pro odlišné zacházení z důvodu rasy či etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, národnosti či původu dítěte je tak třeba předložit velmi pádné ospravedlnění [srov. např. rozsudek ve věci Ponomaryov a další proti Bulharsku ze dne 21. 6. 2011 č. 5335/05 (národnost); shora citovaný rozsudek velkého senátu ve věci D. H. proti České republice, § 176 (rasa); či rozsudek ve věci Ünal Tekeli proti Turecku ze dne 16. 11. 2004 č. 29865/96, § 53 (pohlaví)], zatímco u ostatních důvodů odlišného zacházení je přezkum ze strany Evropského soudu pro lidská práva méně intenzivní. Lze tak rozlišit i pátý krok testu přímé diskriminace, v němž hraje roli míra „podezřelosti“ důvodu pro odlišné zacházení, od které se posléze odvíjí intenzita přezkumu ze strany soudu.

35. Při aplikaci zmíněného testu přímé diskriminace na posuzování rovnosti účastníků v soudním řízení je však nutné přihlídnout ke specifikům zásady rovnosti účastníků řízení a test přímé diskriminace modifikovat. V první řadě není třeba zkoumat v druhém kroku zakázanost důvodu (a tudíž ani jeho „podezřelost“ v pátém kroku), neboť ten je výslovně zakotven v čl. 37 odst. 3 Listiny: jakékoliv odlišné zacházení s účastníky řízení je *a priori* podezřelé. Dále pak se první krok redukuje na posouzení otázky, zda jde o účastníky řízení. Modifikovaný test přímé diskriminace bude dále pro přehled-

nost označován jako test rovného zacházení. Test rovného zacházení se tedy skládá z následujících kroků posuzujících: (1) jde o srovnatelného jednotlivce nebo skupiny (tj. jde o účastníky řízení)?; (2) je s nimi zacházeno odlišně?; (3) je odlišné zacházení dotčené straně sporu k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra)?; (4) je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, tj. (a) sleduje legitimní zájem a (b) je přiměřené?

VII/b

Aplikace obecných principů na projednávanou věc

36. V projednávaném případě je rovností účastníků třeba rozumět procesní rovnost stran sporu v civilním sporném řízení.

37. Rozsudek pro zmeškání je zvláštním druhem rozsudku; je to typický institut klasického civilního procesu sporného, v němž jsou vydávána rozhodnutí o právech a povinnostech, jimiž účastníci mohou volně mimoprocesně disponovat (Winterová, A. Rozsudek pro zmeškání, rozsudek pro uznání. Právní praxe, 1993, č. 10, s. 594).

38. Obecný soud může rozhodnout rozsudkem pro zmeškání podle § 153b o. s. ř., pokud jsou splněny následující podmínky: (1) žalovanému byla soudem doručena žaloba do vlastních rukou; (2) žalovanému bylo doručeno do vlastních rukou předvolání k jednání nejméně 10 kalendářních dnů přede dnem, kdy se má jednání konat; (3) žalovaný byl poučen, že bude rozhodnuto v jeho neprospěch rozsudkem pro zmeškání, jestliže jednání, k němuž byl předvolán, zmešká bez důvodné a včasné omluvy; (4) žalovaný se k jednání, které bylo prvním jednáním o věci, bez omluvy nedostavil, popřípadě jeho omluva, která došla soudu před zahájením jednání, je nedůvodná; (5) žalobce se k prvním jednání o věci dostavil a navrhl, aby bylo rozhodnuto rozsudkem pro zmeškání žalovaného; (6) na základě tvrzení obsažených v žalobě o skutkových okolnostech sporu je možné rozhodnout v neprospěch žalovaného, neboť právní posouzení těchto tvrzených skutkových okolností odůvodňuje závěr, že žaloba je opodstatněná; (7) rozsudek pro zmeškání je přípustný a (8) nejsou splněny podmínky pro vydání rozsudku pro uznání (Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. Občanský soudní řád – komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 703–704).

39. Rozsudek pro zmeškání obecný soud vydat může, ale nemusí. Zákon tak ponechává na úvaze soudu, zda i tam, kde jsou splněny všechny zákonem stanovené předpoklady, je vhodné o věci rozhodnout kontumačním rozsudkem, opačný výklad, tj. že soud musí rozsudek pro zmeškání při splnění podmínek uvedených v § 153b o. s. ř. vydat, doktrína i judikatura již zcela opustily.

40. Rozsudek pro zmeškání patří mezi instituty sloužící k urychlení řízení, k nimž se již dříve Ústavní soud vyjádřil. Obecné principy vztahující se k těmto institutům definoval ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 329/08 ze dne 20. 6. 2011 (N 118/61 SbNU 717), kde v souvislosti s rozsudkem pro zmeškání konstatoval:

„14. Soudy jsou článkem 90 Ústavy České republiky povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. To platí obecně pro kterýkoliv druh soudního řízení, tedy i pro soudnictví civilní. V souladu s vymezením civilní soudní pravomoci lze z citovaného článku Ústavy dovodit, že účelem civilního řízení soudního je poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým subjektivním soukromým právům ...

15. O ochraně lze v pravém slova smyslu hovořit pouze tehdy, pokud civilní proces umožňuje prosadit skutečně existující, a nikoliv fiktivní subjektivní soukromá práva a povinnosti. V rozsahu, v jakém se civilní právo procesní od tohoto cíle vzdaluje, je popírána nejen ochranná funkce civilního práva procesního, ale též smysl soukromoprávní regulace; v konečném důsledku je potom významně narušena právní jistota. Jinak řečeno, civilní právo procesní je účinné jenom v té míře, v níž je způsobilé poskytnout ochranu skutečným subjektivním hmotným právům ...

16. Uvedený požadavek je obecný, a lze jej proto vztáhnout i na všechny instituty sloužící k urychlování civilního řízení soudního, a to včetně rozsudků, jež reagují na zmeškání účastníka. Funkcí kontumačního rozsudku není jakkoliv urychlit řízení, ale urychlit řízení za pomoci uplatnění skutkové domněnky nepříznivé tomu, vůči němuž je rozsudek pro zmeškání vyneseno. Kontumační rozsudky se zakládají na tom, že procesní strana v řízení nehájí svá práva, přestože k tomu měla možnost (např. Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P. Zivilprozessrecht. 16. vydání. München: C. H. Beck, 2004, s. 704) a navzdory tomu, že jde o kontradiktorní spor ovládaný projednací zásadou, v němž má strana sama ve svém vlastním zájmu přispět k objasnění skutkového stavu, jsou-li tvrzení protistrany nepravdivá, neúplná či se jinak odchyľují od skutečnosti. Rozsudek pro zmeškání z tohoto pohledu, jak konstatuje prof. Macur (Macur, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o. s. ř. Bulletin advokacie, 2002, č. 2, s. 32), „není založen na nějakých »fikcích« či na pouhém úsilí o ukončení jednání za každou cenu, ale opírá se o dlouhodobě osvědčenou skutkovou domněnku, podle níž je vysoce pravděpodobné, že strana, která žádným způsobem tvrzení druhé procesní strany nezpochybňuje, ač má k tomu všechny možnosti, neučiní žádná skutková tvrzení ani důkazní návrhy a k nařízenému prvnímu ústnímu soudnímu jednání se nedostaví, nemá ve skutečnosti žádné argumenty ani důkazy proti správnosti skutkových tvrzení druhé procesní strany ... Ve všech moderních civilních soudních řádech jsou s velkou pečlivostí vyloučeny všechny nefunkční vlivy, které by mohly nežádoucím způsobem, tedy v rozporu s objektivní skutečností, ovlivnit uplatnění skutkové domněnky, resp. zkušenostní věty ... Výsledkem uplatnění domněnky je vysoce pravděpodobný závěr, hraničící s jistotou, že rozhodná skutková tvrzení procesní strany, jimž druhá strana neodporovala, jsou pravdivá. Nejde o uplatnění fikce, ale o použití skutkové domněnky, o níž lze předpokládat, že odpovídá skutkovému stavu, který před procesem a nezávisle na něm objektivně nastal. První závěr rozsudku musí být na něm založen. Nejedná se o rozsudek pro uznání, ale o rozsudek vydaný na základě skutkového stavu, který je v souladu s vnitřním přesvědčením soudce, neboť jej vyvozuje z obecně se uplatňující skutkové domněnky (zkušenostní věty).“

41. Na základě těchto obecných principů Ústavní soud konstatoval, že institut rozsudku pro zmeškání není sám o sobě v rozporu s právem na spravedlivý proces [usnesení sp. zn. III. ÚS 370/98 ze dne 28. 1. 1999 (U 7/13 SbNU 405)], nicméně jeho aplikace musí být v souladu s účelem kontumačního rozsudku (srov. např. výše citovaný nálezu sp. zn. I. ÚS 329/08, bod 17).

42. K aplikaci rozsudku pro zmeškání se Ústavní soud vyjádřil již několikrát, přičemž základní principy shrnul přehledně v nálezu sp. zn. I. ÚS 2656/12 ze dne 7. 5. 2013:

„14. Ústavní soud již v mnoha nálezech [srov. např. nálezu ze dne 10. 3. 2005 sp. zn. III. ÚS 428/04 (N 53/36 SbNU 563), nálezu ze dne 23. 8. 2005 sp. zn. IV. ÚS 63/05 (N 163/38 SbNU 301), nálezu ze dne 15. 1. 2009 sp. zn. IV. ÚS 2785/07 (N 10/52 SbNU 103)] vyslovil zejména následující právní názory.

15. Při rozhodování o případném vydání rozsudku pro zmeškání, resp. při rozhodování o návrhu žalovaného na zrušení rozsudku pro zmeškání, by měl soud vzít v úvahu rovněž předchozí procesní aktivitu žalovaného, tedy zda se vyjádřil k podané žalobě, zda navrhl důkazy ke své obraně atd.

16. K vydání rozsudku pro zmeškání by soud měl přistupovat uvážlivě a volit tento institut zejména v případech, v nichž nezáměr na straně žalovaného je zřejmý, kdy je žalovaný skutečně nečinný (což vyplývá např. z obsahu a frekvence již dříve učiněných procesních úkonů) a odmítá se aktivně podílet na soudním procesu, či úmyslně soudní řízení protahuje.

17. To proto, že rozsudek pro zmeškání je formální institut, který podstatně redukuje možnost uplatnění procesních práv žalovaného. Každý má právo domáhat se u soudu ochrany práva, které bylo ohroženo nebo porušeno. Ustanovení čl. 90 Ústavy stanoví, že soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny se může každý domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

18. V případech, kdy jinak aktivní účastník neúmyslně pro svůj omyl zmešká první jednání soudu, ale je zřetelný jeho zájem účastnit se soudního řízení a bránit se, není vydání rozsudku pro zmeškání namístě. Prioritou v soudním řízení musí v takovém případě zůstat ochrana práv účastníků soudního řízení (žalovaných), kteří na soudním řízení chtějí aktivně participovat. Hlavním posláním soudního řízení je zajišťovat spravedlivou ochranu práv a oprávněných zájmů účastníků (§ 1, 3 o. s. ř.). Podmínky vydání kontumačního rozsudku musí být posuzovány uvážlivě a zdrženlivě, ve sporných a hraničních případech není jeho vydání namístě.

19. Opakem tohoto postupu je přepjatý formalismus, jehož důsledkem je sofistikované zdůvodňování zjevné nespravedlnosti, a tím porušení smyslu § 1 a 3 o. s. ř., čl. 90 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

20. Pokud již soud prvního stupně zvolí takový kritizovaný postup (tj. vydal-li rozsudek pro zmeškání), je na soudu odvolacím, aby poskytl ochranu právům tohoto účastníka. V takovém případě je totiž třeba vzít zřetel především na účel soudního řízení, kterým je ochrana práv účastníků řízení (soudy jsou povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům).“

43. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2785/07 ze dne 15. 1. 2009 (N 10/52 SbNU 103) pak Ústavní soud zdůraznil, že obecný soud musí zkoumat nejen důvod zmeškání, ale i časový rozsah zmeškání:

„Soud proto musí v každém jednotlivém případě dříve, než přistoupí k vydání rozsudku pro zmeškání, resp. než rozhodne o návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání, pečlivě uvážít, zda důvod zmeškání, stejně tak jako časový rozsah zmeškání žalovaného při prvním jednání, jsou omluvitelné. Při rozhodování o případném vydání rozsudku pro zmeškání, resp. při rozhodování o návrhu žalovaného na zrušení rozsudku pro zmeškání by měl soud vzít v úvahu rovněž předchozí procesní aktivitu žalovaného, tedy zda se vyjádřil k podané žalobě, zda navrhl důkazy ke své obraně atd. Soud by měl v každém jednotlivém případě přihlídnout rovněž k povaze předmětu sporu.“

To znamená, že v případě, kdy jinak aktivní žalovaný zmešká jednání o pět minut, není vydání rozsudku pro zmeškání namístě [srov. nález sp. zn. III. ÚS 428/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 53/36 SbNU 563)].

44. Ústavní soud se rovněž vyjádřil k aplikaci fikce doručení v souvislosti s rozsudkem pro zmeškání, a to v nálezu sp. zn. II. ÚS 451/03 ze dne 16. 9. 2004 (N 131/34 SbNU 325), kde konstatoval:

„Základní náležitostí požadovanou ustanovením § 46 odst. 4 o. s. ř. je, že se adresát v místě doručování zdržoval v době, kdy je toto doručování uskutečňováno. A contrario, pokud se účastník v místě doručení nezdržuje, fikce doručení nastoupit nemůže. Takto výslovně formulované pravidlo nepřipouští modifikaci, již provedl obecný soud, když zkoumal a považoval za relevantní důvody, pro něž se stěžovatelka v místě bydliště nezdržovala. S ohledem na ustanovení § 46 odst. 5 o. s. ř. bylo na stěžovatelce, aby vyvrátila, že se v místě doručení zdržovala. Je přitom zcela irrelevantní, z jakých důvodů se tak stalo. Pokud uvedenou skutečnost prokázala, pak nemohlo dojít k účinnému doručení (nemohla nastoupit fikce doručení). Ústavní soud je nucen konstatovat, že interpretace ustanovení § 46 odst. 4 a 5 obecnými soudy byla v projednávaném případě natolik extrémní, že ji nelze považovat za ústavně konformní. V důsledku této interpretace bylo stěžovatelce znemožněno domáhat se stanoveným postupem svých práv u nezávislého a nestranného soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny). Obecné soudy také postupovaly mimo meze, které stanoví zákon, čímž došlo i k porušení čl. 2 odst. 3 Ústavy, resp. čl. 2 odst. 2 Listiny.“

Z toho plyne, že pokud obecný soud uvažuje o vydání rozsudku pro zmeškání v případech, kdy byla žaloba nebo předvolání k jednání doručeno na základě tzv. fikce doručení, musí postupovat mimořádně obezřetně a zkoumat, zda byly skutečně vyčerpány všechny možnosti, jak žalovaného zastihnout.

45. Z výše uvedeného rozboru dosavadní judikatury Ústavního soudu vyplývá, že Ústavní soud v minulosti řešil souladnost rozsudku pro zmeškání s právem na spravedlivý proces (srov. výše cito-

vané usnesení sp. zn. III. ÚS 370/98), přepjatý formalismus při aplikaci rozsudku pro zmeškání (srov. např. výše citovaný nález sp. zn. I. ÚS 2656/12), důvodnost a včasnost omluvy účastníka řízení či právního zástupce z jednání, při kterém bylo rozhodnuto rozsudkem pro zmeškání [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1084/08 ze dne 18. 6. 2008 (N 111/49 SbNU 599)], povinnost odvolacího soudu dát žalovanému možnost vyjádřit se k důvodnosti omluvy (srov. např. výše citovaný nález sp. zn. IV. ÚS 2785/07) či rozdíl mezi zmeškáním a zpožděním (srov. např. výše citovaný nález sp. zn. III. ÚS 428/04) a povinnost vykládat „první jednání“ ústavně konformním způsobem (viz výše citovaný nález sp. zn. I. ÚS 329/08; k obecným předpokladům pro vydání rozsudku pro zmeškání tam definovaným viz bod 38 nynějšího nálezu).

46. V projednávané věci je však uplatněna argumentace nová, a to prostřednictvím argumentu opírajícího se o zásadu rovnosti účastníků řízení, zakotvenou v čl. 96 odst. 1 Ústavy, čl. 37 odst. 3 Listiny, čl. 6 odst. 1 EÚLP a čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Proto Ústavní soud přistoupil k aplikaci testu rovného zacházení definovaného v bodě 35 tohoto nálezu.

47. Pokud jde o první krok výše naznačeného testu rovného zacházení, tj. otázku srovnatelnosti postavení porovnávaných jednotlivců, Ústavní soud konstatuje, že žalobce i žalovaný jsou v civilním sporném řízení stranami sporu. Jsou tedy účastníky řízení, jak to vyžaduje první krok.

48. Pokud jde o druhý krok testu rovného zacházení, rozsudek pro zmeškání lze podle § 153b o. s. ř. vydat toliko ve prospěch žalobce, zatímco žalovaný institutu kontumačního rozsudku využít nemůže. Z toho vyplývá, že s žalobcem na jedné straně a žalovaným na straně druhé je zacházeno odlišně.

49. Ve třetím kroku pak Ústavní soud posuzoval, zda je namítané odlišné zacházení k tíži účastníka řízení, v jehož prospěch zahájil obecný soud řízení o konkrétní kontrole norem podle čl. 95 odst. 2 Ústavy. V projednávané věci se Okresní soud v Děčíně domnívá, že znevýhodněn je žalovaný. Ústavní soud s tímto závěrem souhlasí. Tím, že žalovaný nemůže navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání v neprospěch nedostavivšího se žalobce, mu je odepřena možnost, kterou má k dispozici žalobce. Odlišné zacházení jde tedy k tíži žalovaného, a proto Ústavní soud přistoupil k poslednímu kroku testu rovného zacházení.

50. V posledním, čtvrtém kroku Ústavní soud posuzoval, zda je odlišné zacházení se žalobcem a žalovaným ve vztahu k možnosti navrhnout vydání kontumačního rozsudku ospravedlnitelné. Posouzení ospravedlnitelnosti se rozpadá do dvou částí: posouzení (a) legitimního zájmu na odlišném zacházení a (b) přiměřenosti odlišného zacházení. Jinak řečeno, Ústavní soud musel zkoumat, zda je dán legitimní zájem na tom, aby mohl vydání rozsudku pro zmeškání navrhopat toliko žalobce, a pokud takový legitimní zájem existuje, zda je toto odlišné zacházení přiměřené.

51. Při identifikaci legitimního zájmu vycházel Ústavní soud z důvodové zprávy k zákonu č. 171/1993 Sb., který do občanského soudního řádu institut kontumačního rozsudku zakotvil. Jedním z hlavních principů této novely bylo zrychlení občanského soudního řízení (viz obecnou část důvodové zprávy k zákonu č. 171/1993 Sb.). Za tímto účelem byly do občanského soudního řádu zavedeny instituty rozsudku pro zmeškání a rozsudku pro uznání. Pokud jde o rozsudek pro zmeškání, důvodová zpráva uvádí, že koncepce rozsudku pro zmeškání v § 153b o. s. ř. sice navazuje na úpravu obsaženou v civilním soudním řádu (zákon č. 113/1895 ř. z.), která podle zákonodárce dlouhodobou aplikací osvědčila své opodstatnění, nicméně „[n]a rozdíl od této úpravy, která v českých zemích umožňovala rozhodnout rozsudkem pro zmeškání jak v případě, kdy se nedostavil k prvnímu jednání řádně obeslaný žalovaný, tak i tehdy, zmeškal-li první jednání žalobce, je navrhována úprava obdobná úpravě uherského práva, jež platila na Slovensku a která připouští vydání rozsudku pro zmeškání jen v případě, kdy první jednání zmešká žalovaný“ (viz důvodovou zprávu k zákonu č. 171/1993 Sb. k bodu 18). K odlišnému zacházení vedla zákonodárce „ta skutečnost, že připuštění rozsudku pro zmeškání žalobce i žalovaného by vytvářelo nerovné postavení účastníků. Zmešká-li žalovaný jednání, je mu z předem doručené žaloby znám nejen předmět řízení, ale i argumentace žalobce, i to, jaké důkazy nabízí soudu k prokázání svých tvrzení. Pokud by byl připuštěn rozsudek pro zmeškání žalobce, zmeškala by

strana, která stanovisko žalovaného předem nezná a neměla možnost reagovat na tvrzení, které žalovaný teprve při jednání přednese“ (tamtéž).

52. Lze tedy shrnout, že cílem (znovu)zakotvení kontumačního rozsudku do českého civilního procesu bylo zefektivnění činnosti obecných soudů a zrychlení soudního řízení. Odlišné zacházení se žalobcem a žalovaným zákonodárce odůvodnil tím, že žalovaný je před prvním jednáním ve výhodnější situaci, neboť zná předmět řízení i argumenty žalobce, zatímco žalobce stanovisko žalovaného před jednáním nezná (resp. nemusí znát, pokud žalovaný nezašle soudu repliku k žalobě).

53. Tato koncepce rozsudku pro zmeškání tedy vychází z toho, že žalobce již aktivitu a svůj zájem ve věci projevil a musel splnit všechny další procesní náležitosti. Tento důvod pro odlišné zacházení se žalobcem na jedné straně a žalovaným na straně druhé považuje Ústavní soud za legitimní. K tomu rovněž přistupují okolnosti předcházející přijetí zákona č. 171/1993 Sb., kdy bylo soudní řízení zbytečně protahováno primárně ze strany žalovaných (např. dlužníků). Hrozba vynesení rozsudku pro zmeškání tak měla vést k „ukáznění“ žalovaných, kteří se vyhýbali, ať už díky své liknavosti či záměrně, účasti na soudním jednání a tím velmi komplikovali výkon justice. Naopak žalobci obvykle na vydání rozsudku spěchali, a tak u soudu spíše urgovali nařízení jednání, než aby je bojkotovali. Tento faktický stav přetrvává dodnes. Je pravda, že – jak podotýká Okresní soud v Děčíně – v praxi v omezených případech docházelo a dochází i k situacím, kdy se k prvnímu jednání nedostaví žalobce. Ústavnímu soudu je ale z úřední činnosti známo, že tyto případy byly a jsou vzácnější než nedostavení se žalovaného, přičemž ani navrhovatel nepředkládá ve svém podání žádné empirické údaje o opaku. Nic tedy nenásvědčuje tomu, že by došlo k podstatné změně společenských podmínek od účinnosti zákona č. 171/1993 Sb., která by zpochybňovala legitimitu stávajícího řešení, které umožňuje vydat rozsudek pro zmeškání toliko ve prospěch žalobce.

54. Na závěru o legitimitě důvodu odlišného zacházení uvedeného v citované důvodové zprávě nic nemění ani historické úvahy navrhovatele. Zákonodárce si byl při přijímání zákona č. 171/1993 Sb. vědom odlišné koncepce zakotvené v § 396–397 c. ř. s., podle které kontumace hrozila oběma stranám, a záměrně se od ní odchýlil (viz bod 51 tohoto nálezu) ve prospěch uherské koncepce, používané dodnes například na Slovensku [srov. § 153b zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok; (znovu)zakotvené zákonem č. 232/1995 Z. z.]. Přitom jak bylo konstatováno v předchozím bodě, zákonodárcem uvedený důvod pro odlišné zacházení se žalobcem a žalovaným Ústavní soud považuje za legitimní. Odlišná úprava v civilním řádu soudním tak sama o sobě nemůže vést k závěru o protiústavnosti stávající úpravy v § 153b o. s. ř.

55. To stejné platí i pro komparativní argument. Skutečnost, že v jiných zemích platí odlišná úprava, bez dalšího neznamená, že česká úprava nesleduje legitimní veřejný zájem. Navrhovatel ostatně neuvádí žádný příklad, kdy by koncepce rozsudku pro zmeškání podobná té české, tj. umožňující žádat vydání rozsudku pro zmeškání toliko ve prospěch žalobce, byla shledána protiústavní. Jinak řečeno, německá, rakouská či československá prvorepubliková koncepce kontumačního rozsudku jsou možná *de lege ferenda* vhodnější, nicméně to neznamená, že stávající česká koncepce v § 153b o. s. ř. nesleduje legitimní veřejný zájem a je protiústavní.

56. Ústavní soud tak přistoupil k posouzení přiměřenosti odlišného zacházení s žalobcem a žalovaným, které jde k tíži žalovaného. V tomto kritériu je nutné posuzovat, zda je naplněn požadavek rovnosti zbraní v její celistvosti, tj. zda každá ze stran řízení může obhajovat svou věc za podmínek, které ji, z pohledu řízení jako celku, podstatným způsobem neznevýhodňují vzhledem k protistraně (viz body 28–32 tohoto nálezu). Ústavní soud v tomto kroku vzal rovněž v potaz skutečnost, že rozsudek pro zmeškání je procesní sankcí, která postihuje prodlávající stranu na jejích procesních zájmech, a nikoliv přímou sankcí, protože by aplikace tohoto sankčního institutu civilního řízení soudního neměla být v rozporu s jeho funkcí, tj. neměla by směřovat k vydávání rozsudků, které jsou v rozporu se skutečným hmotněprávním stavem (Stavínohová, J., Lavický, P. Sankce v civilním právu procesním. Právní fórum, 2008, č. 9, s. 374). Neboli, funkcí kontumačního rozsudku není jakkoliv urychlit řízení, ale urychlit řízení za pomoci uplatnění skutkové domněnky, podle níž lze s vysokou pravděpodobností hraničící s jistotou považovat za pravdivá rozhodná skutková tvrzení procesní strany, jimž protistrana

neodporovala, ač k tomu měla příležitost [nález sp. zn. I. ÚS 329/08 ze dne 20. 6. 2011 (N 118/61 SbNU 717)].

57. Klíčovým východiskem pro Ústavní soud je pak to, jak institut rozsudku pro zmeškání aplikují obecné soudy, přičemž je třeba vzít v úvahu jak formální předpoklady pro uplatnění předmětného institutu výslovně zmíněné v § 153b o. s. ř., tak materiální podmínky pro jeho aplikaci vyplývající z jeho účelu.

58. Znevýhodnění žalovaného je v první řadě moderováno formálními podmínkami pro vydání rozsudku pro zmeškání, uvedenými v § 153b o. s. ř. (viz bod 38 tohoto nálezu), z nichž nejvýznamnější z hlediska rovnosti účastníků řízení jsou dvě: přezkum žalobcem uplatněných nároků soudem a možnost dodatečné omluvy. Právě těmito dvěma podmínkami se rozsudek pro zmeškání odlišuje od rozsudku pro uznání podle § 153a o. s. ř. (blíže viz Šmíd, O. Institut přípravného jednání. Právní fórum, 2011, č. 1, s. 17). Pokud jde o první podmínku, tj. přezkum opodstatněnosti žaloby, ta znamená, že soud nevydává rozsudek pro zmeškání automaticky jen po návrhu žalobce, nýbrž skutková tvrzení žalobce musí vést k závěru, že nárok, kterého se domáhá, je oprávněný. Pokud má soud za to, že tato tvrzení jsou neúplná a nelze z nich vyvodit závěr o oprávněnosti žalobcova nároku, pak není možné rozhodnout rozsudkem pro zmeškání (srov. rovněž rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 1998 sp. zn. 15 Co 437/94). Stejně tak platí, že neúplnost skutkových tvrzení nelze pro účely vydání rozsudku pro zmeškání zhojit během prvního jednání, neboť nelze přihlížet k doplnění skutkových tvrzení a dokazování během prvního jednání (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2001 sp. zn. 20 Cdo 2498/99). Druhým omezením nerovnosti mezi žalobcem a žalovaným je pak možnost omluvy ze strany žalovaného (k přípustným důvodům nedostavení se na jednání srov. Spáčil, J. Odročení soudního jednání a omluva účastníka nebo jeho zástupce. Bulletin advokacie, 2004, č. 3, s. 12).

59. Nad rámec formálních podmínek zakotvených v § 153b o. s. ř. pak Ústavní soud dodává, že rozsudek pro zmeškání přichází v úvahu toliko v jednodušších věcech; ve složitějších věcech je nutné provést přípravu jednání ve smyslu § 114c o. s. ř., u níž občanský soudní řád počítá nejen se sankcí pro případ nedostavení se žalovaného (viz § 114c odst. 6 o. s. ř.), ale i pro případ nedostavení se žalobce (viz § 114c odst. 7 o. s. ř.). Rovněž tato skutečnost tedy moderuje nerovnost mezi žalobcem a žalovaným při aplikaci rozsudku pro zmeškání.

60. Materiální podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání potom vyplývají z použití slovesa „může“ v § 153b odst. 1 o. s. ř., který stanoví, že „[z]mešká-li žalovaný ... první jednání, které se ve věci konalo, ... může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání“. To znamená, že soud při splnění formálních podmínek uvedených v § 153b o. s. ř. může, ale nemusí rozsudek pro zmeškání vydat. Obecné soudy tedy mají při používání rozsudku pro zmeškání určitou diskreci, jejímž cílem je mj. právě zabránit porušení zásady rovnosti účastníků řízení (resp. zachovat rovnost jejich zbraní).

61. První a nejdůležitější materiální podmínkou kontumačního rozsudku je absence procesní aktivity žalovaného. Obecný soud tak rozsudek pro zmeškání nesmí vydat, pokud se na jednání nedostavil jinak procesně aktivní žalovaný (nález sp. zn. I. ÚS 2656/12 ze dne 7. 5. 2013; blíže viz body 42–45 tohoto nálezu). Jen tak je učiněno zásadě rovnosti účastníků řízení zadost. Jak bylo zdůrazněno již výše, funkcí kontumačního rozsudku není jakkoliv urychlit řízení, ale urychlit řízení za pomoci uplatnění skutkové domněnky, podle níž lze s vysokou pravděpodobností hraničící s jistotou považovat za pravdivá rozhodná skutková tvrzení procesní strany, jimž protistrana neodporovala, ač k tomu měla příležitost. Právě předchozí procesní aktivita žalovaného, jenž se nedostavil k prvnímu jednání, proto může v konkrétním případě uplatnění této skutkové domněnky vyloučit (srov. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 329/08 ze dne 20. 6. 2011).

62. Druhá materiální podmínka spočívá v rozlišování mezi zmeškáním a pouhým zpožděním. Pokud se tedy žalovaný dostavil na jednání jen se zpožděním několika minut, není použití rozsudku pro zmeškání namístě [nález sp. zn. III. ÚS 428/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 53/36 SbNU 563)].

63. Rozsudek pro zmeškání je ovšem spojen i s dalšími materiálními limity. Je zjevné, že tento institut nelze aplikovat ani v situacích, kdy je obecnému soudu známo, že se žalovaný nedostavil na jednání z důvodu živelní pohromy nebo jiné neodvratné události (na tyto situace výslovně pamatoval i civilní řád soudní; viz § 402 bod 2 c. ř. s.). Ústavní soud dále považuje za protiústavní aplikaci rozsudku pro zmeškání v případech, kdy jsou na žalovaného podány desítky či stovky žalob, které ve svém kumulativním účinku představují šikanózní podání, a žalovaný zmešká jednání jen u jedné z nich; v takových případech by výjimečně mohla v úvahu připadat i aplikace konceptu zneužití práva.

64. Obecné soudy dále musí obzvláště pečlivě zvažovat aplikaci rozsudku pro zmeškání v případech, kdy byla žalovanému doručena žaloba a předvolání k jednání podle § 49 odst. 4 občanského soudního řádu, tedy na základě tzv. náhradního doručení či fikce doručení; tak jak k tomu ostatně došlo i v navrhovatelem projednávané věci sp. zn. 22 C 128/2009 (předvolání k jednání zde bylo žalované doručeno na základě tzv. fikce doručení podle § 49 odst. 4 o. s. ř.). Ústavní soud se k aplikaci fikce doručení v souvislosti s rozsudkem pro zmeškání vyjádřil již ve výše citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 451/03 (viz bod 44 tohoto nálezu). Z něj plyne, že pokud soud vydává rozsudek pro zmeškání v případech, kdy byly žaloba nebo předvolání k jednání doručeny na základě tzv. fikce doručení, musí postupovat mimořádně obezřetně a zkoumat, zda byly skutečně vyčerpány všechny možnosti, jak žalovaného zastihnout. Rozsudek pro zmeškání totiž není postaven na fikci nespornosti skutkového stavu, ale na domněnce, že žalovaný velmi pravděpodobně nemá žádné argumenty proti správnosti skutkových tvrzení žalobce, s nimiž se mohl seznámit. Pokud se však žalovaný nemohl reálně s argumenty žalobce seznámit, je tato domněnka výrazně erodována (viz výše citovaný nálezn sp. zn. II. ÚS 451/03). Na tom nic nemění ani skutečnost, že je především věcí adresáta (žalovaného), aby si (rádně) přebíral soudní písemnosti na své adrese pro doručování.

65. Ústavní soud podotýká, že nicméně nelze předvídat všechny možné situace, kdy obecný soud musí upustit od vydání rozsudku pro zmeškání, ačkoli jsou splněny formální podmínky stanovené v § 153b o. s. ř. Výše uvedený výčet typových případů, kdy je vydání rozsudku pro zmeškání v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení, je tedy toliko demonstrativní. V jiných případech se obecné soudy musí řídit obecnými východisky, které formuloval Ústavní soud v tomto svém nálezu, případně v nálezu sp. zn. III. ÚS 428/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 53/36 SbNU 563):

„Prioritou v soudním řízení musí v takovém případě zůstat ochrana práv účastníků soudního řízení (žalovaných), kteří na soudním řízení chtějí aktivně participovat. Hlavním posláním soudního řízení je zajišťovat spravedlivou ochranu práv a oprávněných zájmů účastníků (§ 1 a 3 o. s. ř.). Podmínky pro vydání kontumačního rozsudku musí být posuzovány uvážlivě a zdrženlivě, ve sporných a hraničních případech není jeho vydání namístě.“

66. S ohledem na výše popsané formální a materiální podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání a na dostupné opravné prostředky proti aplikaci tohoto procesního institutu je Ústavní soud toho názoru, že z pohledu civilního sporného řízení jako celku není žalovaný existencí zkoumaného institutu podstatným způsobem znevýhodněn vůči žalobci. Zejména materiální podmínky pro aplikaci rozsudku pro zmeškání formulované Ústavním soudem a Nejvyšším soudem a posléze přejaté nižšími obecnými soudy jsou dostatečným nástrojem vedoucím k zamezení či nápravě tzv. „mylných rozsudků“ (soulasně viz Bezouška, P. Krátké zamyšlení nad rozsudky pro uznání a pro zmeškání. Právní rozhledy, 2004, č. 1, s. 34). Odlišné zacházení s žalovaným při aplikaci rozsudku pro zmeškání je tedy přiměřené, a proto tento procesní institut v testu ústavnosti obstál.

67. Ustanovení § 153b o. s. ř. je tak možno vykládat ústavně konformním způsobem. Ústavní soud pak dal v souladu se zásadou soudcovské zdrženlivosti (*judicial self-restraint*) přednost ústavně konformnímu výkladu před zrušením napadeného zákonného ustanovení a z výše uvedených důvodů návrhu Okresního soudu v Děčíně na zrušení institutu rozsudku pro zmeškání zakotveného v § 153b o. s. ř. nevyhověl. Tím ale nelze vyloučit, že pokud tento nálezn a jím nastiněný ústavně konformní

výklad nebude obecnými soudy následován nebo bude prokázáno, že došlo k podstatné změně společenských okolností od zavedení institutu kontumačního rozsudku v roce 1993 (např. bude prokázán zvýšený počet nedostavivších se žalobců k jednání), Ústavní soud v budoucnu ke zrušení stávající podoby kontumačního rozsudku nepřistoupí.

68. Na závěr Ústavní soud zdůrazňuje, že ačkoliv jej argumenty Okresního soudu v Děčíně nepřesvědčily o protiústavnosti stávající úpravy kontumačního rozsudku v § 153b o. s. ř., neboť odlišné zacházení se žalobcem a žalovaným podle Ústavního soudu nedosahuje intenzity protiústavnosti, Ústavní soud považuje argumentaci přednesenou Okresním soudem v Děčíně za legitimní, což potvrzují i názory řady českých civilistů, již rovněž plédují pro zavedení úpravy rozsudku pro zmeškání žalobce (srov. např. Winterová, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Linde, 1999, s. 268; či Bezouška, P. *Krátké zamyšlení nad rozsudky pro uznání a pro zmeškání*. *Právní rozhledy*, 2004, č. 1, s. 34). Jde však spíše o podnět ke zvážení novelizace kontumačního rozsudku; k takové změně však není příslušný Ústavní soud, nýbrž Parlament České republiky, neboť Ústavní soud není pozitivním zákonodárcem.

VIII.

Shrnutí

69. Ústavní soud návrhu Okresního soudu v Děčíně na zrušení institutu rozsudku pro zmeškání zakotveného v § 153b o. s. ř. pro rozpor se zásadou rovnosti účastníků řízení, zakotvenou v čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1 EÚLP a čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, nevyhověl, neboť dospěl k závěru, že § 153b o. s. ř. lze vyložit tak, aby k rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení nedošlo. Proto dal Ústavní soud přednost ústavně konformnímu výkladu před zrušením napadeného ustanovení a v souladu se zásadou soudcovské zdrženlivosti návrh Okresního soudu v Děčíně zamítl.

70. Ústavní soud ve své judikatuře totiž opakovaně [nález sp. zn. Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 16/08 ze dne 29. 9. 2010 (N 203/58 SbNU 801; 310/2010 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007 (N 162/47 SbNU 145; 307/2007), nález sp. zn. Pl. ÚS 15/12 ze dne 15. 1. 2013 (82/2013 Sb.), nález sp. zn. IV. ÚS 3102/08 ze dne 12. 7. 2010 (N 142/58 SbNU 183)] vyložil, že přichází-li v úvahu možnost ústavně konformního výkladu napadeného ustanovení, má tento přednost před kasací napadeného ustanovení. K tomuto postupu vycházejícímu z principu minimalizace zásahu přistoupil Ústavní soud i tentokrát a obdobně jako v předchozích výše citovaných případech doplnil interpretativní výrok, jímž obecným soudům i zákonodárci naznačil způsob interpretace napadeného ustanovení ústavně konformním postupem. Ústavní soud již v citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/02 dospěl k závěru, že:

„Odlišný výklad čl. 89 odst. 2 Ústavy by u nálezů zamítajících návrhy na zrušení právních předpisů z důvodů priority ústavně konformní interpretace činil rozhodnutí Ústavního soudu právně bezobsažnými, případně i matoucími, a nutil by zároveň Ústavní soud k postupu, jenž se jeví ve svých důsledcích absurdní a neudržitelný: nespolehat na možnost ústavně konformní interpretace, opustit princip judicial self restraint a v případě sebemenší možnosti ústavně rozporné interpretace napadeného předpisu jej zrušit. Pro uvedené v řízení o kontrole norem v případě přijetí zamítavého výroku s interpretativní argumentací Ústavní soud z množiny nosných důvodů plynoucí základní ústavní princip zařadil do rámce výrokové části nálezu.“

Na základě své setrvalé praxe a z výše uvedených důvodů tedy Ústavní soud zobecnil nosné důvody tohoto svého nálezu ohledně ústavně konformní interpretace posuzovaného ustanovení a uvedl je v interpretativním výroku tohoto nálezu.

IX.
Závěr

71. Vycházeje ze všech uvedených skutečností, Ústavní soud návrh Okresního soudu v Děčíně zamítl (§ 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb.) a vymezil podmínky ústavně konformního výkladu posuzovaného ustanovení zákona.

Předseda Ústavního soudu:
JUDr. **Rychetský** v. r.

Odlišná stanoviska podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujali k rozhodnutí pléna soudci Stanislav Balík, Jan Filip, Vlasta Formánková, Vladimír Kůrka, Vladimír Sládeček a Radovan Suchánek.

Vydává a tiskne: Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o., Bartůňkova 4, pošt. schr. 10, 149 01 Praha 415, telefon: 272 927 011, fax: 974 887 395 – **Redakce:** Ministerstvo vnitra, nám. Hrdinů 1634/3, pošt. schr. 155/SB, 140 21 Praha 4, telefon: 974 817 289, fax: 974 816 871 – **Administrace:** písemné objednávky předplatného, změny adres a počtu odebíraných výtisků – MORAVIAPRESS, a. s., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, tel.: 516 205 175, e-mail: sbirky@moraviapress.cz. Objednávky ve Slovenské republice přijímá a titul distribuuje Magnet-Press Slovakia, s. r. o., Teslova 12, 821 02 Bratislava, tel.: 00421 2 44 45 46 28, fax: 00421 2 44 45 46 27. **Roční předplatné** se stanovuje za dodávku kompletního ročníku včetně rejstříku z předcházejícího roku a je od předplatitelů vybíráno formou záloh ve výši oznámené ve Sbírce zákonů. Závěrečné vyúčtování se provádí po dodání kompletního ročníku na základě počtu skutečně vydaných částek (první záloha na rok 2014 činí 6 000,- Kč) – Vychází podle potřeby – **Distribuce:** MORAVIAPRESS, a. s., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, celoroční předplatné a objednávky jednotlivých částek (dobírky) – 516 205 175, objednávkovo-knihkupci – 516 205 175, e-mail – sbirky@moraviapress.cz, zelená linka – 800 100 314. **Internetová prodejna:** www.sbirkyzakonu.cz – **Drobný prodej** – **Brno:** Ing. Jiří Hrazdil, Vranovská 16, SEVT, a. s., Česká 14; **České Budějovice:** SEVT, a. s., Česká 3, tel.: 387 319 045; **Cheb:** EFREX, s. r. o., Karlova 31; **Chomutov:** DDD Knihkupectví – Antikvariát, Ruská 85; **Kadaň:** Knihárství – Přibíková, J. Švermy 14; **Liberec:** Podještědské knihkupectví, Moskevská 28; **Olomouc:** Zdeněk Chumchal – Knihkupectví Tycho, Ostružnická 3; **Ostrava:** LIBREX, Nádražní 14; **Otrokovice:** Ing. Kučeřík, Jungmannova 1165; **Pardubice:** ABONO s. r. o., Sportovců 1121, LEJHANEC, s. r. o., třída Míru 65; **Plzeň:** Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, nám. Českých bratří 8; **Praha 3:** Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, K Červenému dvoru 24; **Praha 4:** Tiskárna Ministerstva vnitra, Bartůňkova 4; **Praha 6:** PERIODIKA, Komornická 6; **Praha 9:** Abonentní tiskový servis-Ing. Urban, Jablonecká 362, po – pá 7–12 hod., tel.: 286 888 382, e-mail: tiskovy.servis@top-dodavatel.cz, DOVOZ TISKU SUWECO CZ, Klečákova 347; **Praha 10:** BMSS START, s. r. o., Vinohradská 190, MONITOR CZ, s. r. o., Třebostická 5, tel.: 283 872 605; **Přerov:** Jana Honková-YAHO-i-centrum, Komenského 38; **Ústí nad Labem:** PNS Grosso s. r. o., Havířská 327, tel.: 475 259 032, fax: 475 259 029; **Zábřeh:** Mgr. Ivana Patková, Žižkova 45; **Žatec:** Jindřich Procházka, Bezděkov 89 – Vazby Sbírek, tel.: 415 712 904. **Distribuční podmínky předplatného:** jednotlivé částky jsou expedovány neprodleně po dodání z tiskárny. Objednávky nového předplatného jsou vyřizovány do 15 dnů a pravidelné dodávky jsou zahajovány od nejbližší částky po ověření úhrady předplatného nebo jeho zálohy. Částky vyšlé v době od zaevídování předplatného do jeho úhrady jsou doposílány jednorázově. Změny adres a počtu odebíraných výtisků jsou prováděny do 15 dnů. **Reklama:** informace na tel. čísle 516 205 175. V písemném styku vždy uvádějte IČO (právnícká osoba), rodné číslo (fyzická osoba). **Podávání novinových zásilek** povoleno Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Jižní Morava Ředitelství v Brně č. j. P/2-4463/95 ze dne 8. 11. 1995.